

O‘ZBEKISTONDA KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISH SIYOSATINING TA‘SIRINI TAHLILI**Musabekov Sherali Nazarali o‘g‘li**

Qo‘qon universiteti talabasi

n.sh.musabekov@kokanduni.uz

Annotatsiya: O‘zbekiston Respublikasining kambag‘allikni qisqartirish bo‘yicha olib borilayotgan siyosati va amaliyotlari, raqamlar asosida, mamlakatda sodda va samarali yo‘llar orqali kambag‘allikni pasaytirish ishlari olib borilmokqda. Bu siyosat tashqi ko‘rsatkichlar, masalan, Temir daftar, ayollar daftari, yoshlar daftari kabi loyihalar orqali aholining hayot sifatini oshirishga qaratilgan. Shuningdek, oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun kreditlar va subsidiyalar ajratilgan. Xitoy tajribasining o‘rganilishi va cheka hududlarga alohida soliqlar va imtiyozlar taqdim etilishi ham kambag‘allikni qisqartirishda muhim ro‘l o‘ynaydi. Shu bilan birga, yangi ilim va kasbga oqitish ham muhim ahamiyatga ega. Barcha bu siyosatlar va amaliyotlar O‘zbekistonning ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishida katta rol o‘ynaydi va insonlar hayot sifatini oshirish, yangi ish o‘rinlari yaratish va umumiy rivojlanishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Kambag‘allik, Temir daftar, ayollar daftari, yoshlar, iste‘mol savatchisi, Ijtimoiy himoya reyestri va subsidiyalar.

O‘zbekiston respublikasining hozirgi kundagi kambag‘allikni qisqartirish bo‘yicha siyosat yaxshi olib borilmoqda chunki buni raqamlar va odamlarning iste‘mol savatchisini ichidagi mahsulotlarni sifati va miqdori oshib bormoqda. Hozirgi kunga davlatimizda har loyihalar ishga tushirildi bulardan Temir daftar, ayollar daftari, yoshlar daftari va boshqa loyihalar ishga tushirilib shu loyihalar bilan tizimli ishlab kelinmoqda. Statistik ma‘lumotlarga ko‘ra 2021 yilda 9,5 mingta mahallada hokim yordamchilari, yoshlar yetakchilari va xotin-qizlar faollari ish boshladi bular bilan davlat mahaldagi har bir oilalarni holatini ko‘rib va uni yaxshilash uchun ishga tushirdi. Birgina hokim yordamchilari tomonidan o‘tgan yil 1,6 million nafar aholi bandligi ta‘minlandi. Kambag‘allikni qisqartirishning eng zor yoli u aholiga yaxshi daromadli ish topib berish yoki ozi ozi band qilib koyish va shu bilan kambag‘allikni qisqartirish mumkin

Bundan tashqari, ilk bor milliy kambag‘allik chegarasi belgilanib, ijtimoiy nafaqa va pensiyalar miqdori minimal iste‘mol xarajatlari darajasiga yetkazildi. Ushbu maqsadlar uchun byudjetdan qo‘shimcha 350 milliard so‘m yo‘naltirilgan. Natijada 2022 yil kambag‘allik darajasi 17 foizdan 14,1 foizga tushgan. Bizda kambag‘allikni kaloriya va iste‘mol savatchisiga qarab o‘lchashdi va ozi dunyo bo‘yicha kambag‘allikni o‘lchovlari mavjud. Statistik ma‘lumotlarga qaraganda, 2022 yil 98 ming ehtiyojmand oilaga 6 ming tonna bepul un hamda 11,1 milliard so‘m naqd pul mablag‘lari tarqatilgan. Shuningdek, 264,7 ming ehtiyojmand, shundan 7,8 ming “Temir daftar” ro‘yxatida bo‘lgan oilalarga takroriy ekin uchun 88,5 ming gektar ekin yer maydonlari ajratildi. 2023 yilda yangi joriy etilgan “Ijtimoiy himoya reyestri” orqali esa 2 million 300 ming oila, xotin-qizlar, yolg‘iz keksalar va nogironligi bo‘lgan aholi moddiy yordam bilan to‘la qamrab olingan .

Kambag‘allikni qisqartirish va yangi ish o‘rinlari yaratishda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishga juda katta e‘tibor qaratilmoqda. Chunki oilaviy tadbirkorlar faqat bitta shaxsni emas, butun oilani ish bilan ta‘minlash mumkin. Bu soha davlat tomonidan chuqur qo‘llab-

quvvatlanmoqda. Jumladan, oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish maqsadida yiliga 13 trillion so‘m kredit va 1,5 trillion so‘m subsidiya ajratilmoqda. Buning natijasida 2022 yili 1 million, joriy yilning birinchi choragida 210 ming aholini kambag‘allikdan chiqarishga erishildi. ko‘plab olimlarning subsidiyalar va imtiyozli kreditlar berish tori deyishadi lekin bunday imtiyozlarni ko‘p berishi davlat aholisini shu nasrga o‘rganib qolishiga olib keladi va bu bilan kuchlarimizdan tori foydalanolmayotganimiz ko‘rsatadi. Yurtimizda yaratilayotgan sharoitlar tufayli tadbirkorlar soni tobora ko‘paymoqda. Jumladan, oxirgi 5 besh yilda tadbirkorlar soni 285 mingdan 590 mingtaga ko‘paydi. Bu esa har bir tumanda 2,5 mingdan ortiq yoki bir mahallada o‘rtacha 50 nafardan tadbirkor paydo bo‘lganini bildiradi.

2023 yil 1 iyundan boshlab “20 ming tadbirkor – 500 ming malakali mutaxassis” dasturini amalga oshirish boshlanadi. Mazkur dasturni bajarish uchun barcha manbalardan 1 milliard dollarga teng mablag‘ ajratiladi. Bu mablag‘ hisobidan quyidagi o‘ta muhim 2 tadbirni amalga oshirish nazarda tutilmoqda. Birinchisi, kambag‘al oilalar a‘zolarini kasbga o‘qitib, ishli qilish bo‘yicha loyiha uchun ahamiyatiga qarab amaldagidan past foizlarda va uzoqroq muddatga kredit beriladi. Ikkinchisi, tadbirkorning amaliy monomarkaz tashkil qilish, jihozlash hamda kasbga o‘qitish xarajatlari to‘la qoplab beriladi. VA bunday tadbirkorga ko‘plab chegirmalar hamda sharoitlar yaratib berilmoqda.

Bundan tashqari, mazkur dasturda ishtirok etadigan tadbirkorlarga soliqlardan alohida imtiyozlar taqdim etiladi. Ya‘ni kamida 20 foiz kambag‘al oila a‘zosini bir yil davomida ish bilan ta‘minlasa, mol-mulk va yer soliqlaridan ozod qilinadi, shuningdek, kambag‘al oila a‘zosi ham daromad solig‘ini to‘lamaydi. Qolaversa, 5 million so‘mgacha ish haqi to‘layotgan tadbirkorlarga ijtimoiy soliq stavkasi 2 barobar kamaytiriladi. Jumladan, ular faoliyatida soliq tekshiruvlari o‘tkazilmaydi, qo‘shilgan qiymat solig‘i, shuningdek, ortiqcha to‘langan soliqlar tekshiruvsiz qaytarib beriladi, qo‘shilgan qiymat solig‘i bo‘yicha guvohnoma muddatidan ilgari bekor qilinmaydi, barcha soliqlardan qarzdorlikni bir yilgacha kechiktirib to‘lash imkoni beriladi, bojxona to‘lovlarini sug‘urta kafolatisiz olti oyga bo‘lib-bo‘lib to‘lashga ruxsat etiladi. Shuningdek, dasturda ishtirok etayotgan tadbirkorlarga bojxona rasmiylashtiruv paytida “yashil yo‘lak” tartibi qo‘llaniladi. Mazkur dasturda ishtirok etadigan tadbirkorlarni infratuzilma, yer va bino-inshootlar bilan ta‘minlashda ham qo‘shimcha yengilliklar beriladi. Ya‘ni yer, bino-inshootlarni auksion orqali xususiyashtirishda bo‘lib to‘lash imkoniyati yaratiladi, qiymati 50 milliard so‘mdan yuqori loyihalar bo‘yicha infratuzilma xarajatlari to‘liq qoplab beriladi.

Yana bir yaxshi islohotlardan biri bu Xitoy tajribasiga o‘xshatib hududlarni bo‘lib ularga shu holatda qarab e‘tibor berish ham juda katta loyiha bo‘ldi. Avval ta‘kidlaganimdek ishsizlik bu eng katta kambalalikni sababi va bu qatlam qishloq joylarda juda ham ko‘p uchrab kelmoqda chunki qishloq joylarda yetarli ish o‘rinlarni yoqligi tufayli. Lekin bu loyihalar bilan esa ko‘plab tadbirkorlar oqimini kirib kelishini ta‘minlaydi. Ya‘ni cheka hududlarga alohida soliqlar. va imtiyozlar va sharoitlar yaratib berilmoqda.

Xulosa qiladigan bo‘lsak ko‘plab loyihalar ishlab kelmoqda va bu loyihalar juda ham to‘g‘ri ishlamoqda va buni tepada raqamlarda ham ko‘rdik va shu ketishdi ketsak yanada rivojlanishda davom etaveramiz kambag‘allikni eng zor yechimi bu bollarni yangi ilim hamda kasbga oqitishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Turanboyev, B., & Musabekov, S. (2023). Digital Transformation of Tax Systems. *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 1(11-12).
2. Qodirjon o‘g‘li, B. T., & Nazarali o‘g‘li, M. S. (2023). FISCAL POLICY AS THE PRIMARY TOOL TO AFFECT THE STRENGTH OF THE CAPITAL MARKETS. *QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 8, 32-35.
3. Nazarali o‘g‘li, M. S. (2023). ROSSIYA-UKRAINA MOJAROSINING YEVROPA ITTIFOQINING IQTISODIY SIYOSATIGA IQTISODIY TA‘SIRLARI FISKAL QO‘LLAB-QUVVATLASH VA PUL MONITORINGINI O‘Z ICHIGA OLGAN HOLDA. SO‘NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 6(6), 438-444.
4. Musabekov, S. (2023). O‘ZBEKISTON XUDUDIDA FAOLIYAT OLIB BORAYOTGAN XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLAR DUCH KELADIGAN ASOSIY MUAMMOLAR. *Бюллетень студентов нового Узбекистана*, 1(7), 17-20.
5. Musabekov, S. (2023). PUL-KREDIT SIYASATINING IQTISODIYOTI UCHUN IQTISODIY SAMARASI VA UNING IQTISODIYOTDAGI O‘RNI. *Центральноазиатский журнал образования и инноваций*, 2(7), 37-42.
6. Musabekov, S. (2023). JAHON SAVDO TASHKILOTI VA O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINI QO‘SHILISH SABABLARI VA OQIBATLARI. *Евразийский журнал технологий и инноваций*, 1(7), 15-18.
7. Sherali, M. (2023). ROSSIYA-UKRAINA MOJAROSINING IQTISODIY HARAJATLARI. *PEDAGOG*, 6(6), 588-594.
8. Nazarali o‘g‘li, M. S. (2023). SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES (SMES) IN ASIAN NATIONS CAN BENEFIT FROM FINTECH'S EFFICIENT SOLUTIONS. *World Economics and Finance Bulletin*, 23, 122-124.
9. Nazarali o‘g‘li, M. S., & Farhod o‘g‘li, X. B. (2023). O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING INVESTITSIYA SIYOSATI. *QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 261-264.
10. Nazarali o‘g‘li, M. S., & Farhod o‘g‘li, X. B. (2023). O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES RIVOJLANISH TENDENSIYASI. *QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 258-260.
11. Nazarali, M. S. (2023). GOOGLE HRM FUNKSIYALARI HODIMLARGA QOYGAN TALABLARI VA YARATGAM SHAROITLARI HRM DAGI ISHLARINING TAXLILI. *Innovations in Technology and Science Education*, 2(8), 1422-1431.
12. Otto, M., & Thornton, J. (2023). JAHON IQTISODIYOTI VA XALQARO MUNOSABATLAR. *QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 216-219.
13. Mamurjonovich, U. T. (2022). WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL RELATIONS. *ФГБОУ ВО «КАБАРДИНО-БАЛКАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. ХМ БЕРБЕКОВА». КОЛЛЕДЖ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ЭКОНОМИКИ (РОССИЯ) ИСЛАМСКИЙ УНИВЕРСИТЕТСКИЙ КОЛЛЕДЖ ТАЗКИЯ*, 142.
14. Mamurjonovich, U. T. (2023). JAHON IQTISODIYOTIDA YANGI INDUSTRIAL DAVLATLARNING TUTGAN O‘RNI. *QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 344-345.
15. Umarov Toxirjon Mamurjonovich. (2024). ERKIN IQTISODIY ZONALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA INNOVATSIYALAR VA INVESTITSIYALARNI RAG‘BATLANTIRISHDA KLASTER YONDASHUVINING O‘RNI. *INTERNATIONAL CONFERENCE OF NATURAL AND SOCIAL-HUMANITARIAN SCIENCES*, 1(1), 156-167. Retrieved from <https://universalconference.us/universalconference/index.php/ICNSHS/article/view/277>
16. Nazarali, M. S. (2023). YASHIL IQTISODIYOTNING IJTIMOY O‘LCHOVLARI.